

Emil Kumka OFMConv.: *Przemieniony w sercu, przemieniony w ciełe. Stygmaty św. Franciszka w przekładzie źródeł*, Wydawnictwo Franciszkanów „Bratni Zew”, Kraków 2024, ss. 289 [ISBN: 978-83-7485-542-6]

Franciszkańskie Wydawnictwo „Bratni Zew” oddało do rąk Czytelników książkę pt. *Przemieniony w sercu, przemieniony w ciełe. Stygmaty św. Franciszka w przekładzie źródeł*, której autorem jest o. Emil Kumka – franciszkanin konwentualny, profesor historii Kościoła oraz pracownik naukowy Papieskiego Wydziału Teologicznego św. Bonawentury w Rzymie.

Publikacja ta ukazała się z okazji 800. rocznicy mistycznego doświadczenia stygmatów przez św. Franciszka z Asyżu, obchodzona w rodzinach franciszkańskich jako jubileusz będący zaproszeniem do duchowego towarzyszenia Założycielowi.

W książce Autor zaprezentował obszerne fragmenty źródeł franciszkańskich, zawierające świadectwa dotyczące stygmatów św. Franciszka. Każdy cytat został opatrzony komentarzem i zaopatrzony w aparat krytyczny w formie bogatych przypisów bibliograficznych. Do opracowania dołączono bibliografię oraz indeks nazwisk i indeks rzeczowy.

Autor podzielił książkę na pięć rozdziałów: (1) zagadnienia wstępne (tu jest opisany fenomen stygmatów, stygmaty św. Franciszka oraz krzyż w charyzmacie św. Franciszka), (2) świadectwa franciszkańskie w pismach hagiograficznych, (3) świadectwa franciszkańskie w pozostałych pismach, (4) świadectwa pozafranciszkańskie, (5) podsumowanie, konkludujące o życiu Świętego, jako całkowicie skoncentrowanym na Jezusie Chrystusie.

W pierwszym rozdziale omówiono fenomen stygmatów, rozumianych jako znaki Chrystusowe, najczęściej pojawiające się na dłoniach, stopach i klatce piersiowej. Autor wskazuje na List do Galatów (6,17), jako pierwszy zapis odnoszący się do takich znaków. Słowo „stygmaty” pojawia się w źródłach od XIII wieku, m.in. w *Liście okólnym o śmierci św. Franciszka* autorstwa brata Eliasza z Kortony. Od tego czasu do dziś zanotowano kilkaset przypadków podobnych zjawisk. Doświadczenie stygmatów ma różne formy – od samego odczuwania bólu w symbolicznych miejscach, po pojawienie się krwawiących ran. Każdy przypadek podlega badaniom medycznym i teologicznym w celu

ustalenia autentyczności. Istnieje wiele wypowiedzi Kościoła weryfikujących autentyczność stygmatów św. Franciszka z perspektywy historycznej. Autor podkreśla także konieczność medycznej oceny nadzwyczajnych znaków na ciele człowieka. W przypadku św. Franciszka mamy do dyspozycji szczegółowy opis. Autor wyjaśnia cudowność autentycznych ran Chrystusowych – różnią się one od ran chirurgicznych czy naturalnych. Towarzyszy im kłujący ból. Nie ulegają zakażeniom, nie goją się samoistnie, a czasem po prostu znikają. Krew ma charakter tętniczy, jest bezwonna lub pachnąca. Osoby doświadczające stygmatów nierzadko otrzymują również inne nadzwyczajne dary, jak np. jasnowidzenie, bilokacja czy mówienie różnymi językami. Znane są próby racjonalnego wyjaśnienia zjawiska stygmatyzacji. Omawiając stygmaty św. Franciszka, Autor osadza je w kontekście hagiograficznym, ukazując Świętego jako osobę głęboko uduchowioną, szczególnie miłującą Chrystusa Ukrzyżowanego. Jego modlitwa pod krzyżem towarzyszyła duchowej przemianie, która doprowadziła do realizacji Bożego posłannictwa, polegającego na założeniu zakonu opartego na charyzmie ubóstwa.

Rozdział drugi, pt. *Świadectwa franciszkańskie. Hagiografia*, prezentuje wypowiedzi z następujących źródeł franciszkańskich:

- Brat Elias: *List okólny o śmierci św. Franciszka*.
- Brat Leon: *Błogosławieństwo dla brata Leona*.
- Tomasz z Celano: *Życiorys błogosławionego Franciszka*, 90, 94–96, 112–113, 116–117, 118–119, 151.
- Julian ze Spiry: *Legenda do czytania w chórze*, 11.
- Julian ze Spiry: *Oficjum rymowane o świętym Franciszku*, 19, 21, 24, 26.
- Julian ze Spiry: *Legenda o św. Franciszku*, 61–62, 63, 71–72.
- Henryk z Avranches: *Legenda wierszowana o świętym Franciszku*, I, XII, XIV.
- Tomasz z Celano: *Żywot naszego ojca błogosławionego Franciszka*, 72–73, 88–89.
- Jan z Perugii: *O początku albo założeniu Zakonu*, 46.
- Tomasz z Celano: *Memoriał*, 10–11, 135–136, 137, 138, 217.
- Tomasz z Celano: *Traktat*, 2, 3, 4, 5, 39.
- Św. Bonawentura z Bagnoregio: *Życiorys większy św. Franciszka z Asyżu*, Prolog 2; 4,11; 9,2; 13,3; 13,4; 13,5; 14,3; 14,2–3; 15,4–5.
- Św. Bonawentura z Bagnoregio: *Życiorys mniejszy św. Franciszka*, 6,1–2; 6,3–4; 6,9.
- Anonim: *Relacja Trzech Towarzyszy*, 14, 69–70.
- Anonim: *Zbiór asyski*, 118.
- Anonim: *Zwierciadło doskonałości* (relacja dłuższa), 99.
- Anonim: *Kwiatki św. Franciszka z Asyżu. O przeniąższych stygmatach świętego Franciszka i ich rozpamiętywaniach*.

- Anonim: *Kwiatki św. Franciszka z Asyżu. O pierwszym rozpamiętywaniu stygmatów przenajświętszych.*
- Anonim: *Kwiatki św. Franciszka z Asyżu. O drugim rozpamiętywaniu stygmatów przenajświętszych.*
- Anonim: *Kwiatki św. Franciszka z Asyżu. O trzecim rozpamiętywaniu stygmatów przenajświętszych.*
- Anonim: *Kwiatki św. Franciszka z Asyżu. O czwartym rozpamiętywaniu stygmatów przenajświętszych.*
- Anonim: *Kwiatki św. Franciszka z Asyżu. O piątym rozpamiętywaniu stygmatów przenajświętszych.*

Wymienione wyżej źródła są dostępne w języku polskim. Autor korzystał z dwóch zbiorów źródeł franciszkańskich: *Źródła franciszkańskie*, red. R. Prejs, Z.J. Kijas, Kraków 2005 i *Źródła franciszkańskie (XIII–XIV w)*, t. 3, red. R. Witkowski, Poznań – Warszawa 2007; oraz dwóch publikacji monograficznych: Tomasa z Celano, *Żywota naszego ojca, błogosławionego Franciszka*, opracowanie i edycja tekstu J. Dalarun, tłum. A. Horowski, Kraków 2017 i *Kwiatki św. Franciszka z Asyżu. O przenajświętszych stygmatach świętego Franciszka i ich rozpamiętywaniu*, tłum. L. Staff, Warszawa 1996.

Rozdział trzeci, pt. *Świadectwa franciszkańskie. Pozostałe pisma*. W tej części omówiono następujące źródła:

- Tractatus Fr. Thomae vulgo dicti de Eccleston: *De Adwentu Fratrum Minorum in Angliam*
- Fratrīs Jordani: *Chronica*
- Salimbene de Adam: *Cronica*
- Thomae Tusci: *Gesta imperatorum et Pontificum*
- *Instrumentum de stigmatibus beati Francisci*
- Iacopone da Todi: *Lauda*, LXI
- Ubertino z Cesale: *Drzewo życia*, księga piąta, rozdział IV: Jezus – serafin skrzydlaty

Sześć pierwszych źródeł nie zostało dotąd przetłumaczonych na język polski. Autor korzystał z ich oryginalnych wydań monograficznych, dokonując własnych przekładów, z odwołaniem do oryginału w przypisie. Siódme źródło jest zacytowane za: *Antologia Mistyków Franciszkańskich*, t. 4, Kraków 1991.

Rozdział czwarty, pt. *Świadectwa pozafranciszkańskie*. W tej części uwzględniono wypowiedzi z następujących źródeł:

- Lucas Tudensis: *Adversus Elbigensium errores*, liber II, cap. 11
- Roger de Wendover: *Flores historiarum*
- *Vita Gregorii IX*

- Philippe Mouskes: *Chronique rimée*
- Bartolomeo Tridentinus: *Liber epilogorum in gesta sanctorum*
- Iacopo da Varazze: *Legenda s. Francisci*
- Anonim: *Legenda Monacensis*
- Incerti auctoris: *Chronica Danorum et precipue Sialandiae*
- Dante Alighieri: *Boska komedia, Raj*

Przytoczenia z ośmiu pierwszych źródeł są tłumaczeniami własnymi autora, przygotowanymi na podstawie oryginalnych tekstów, z uwzględnieniem ich wersji źródłowej w przypisach. Fragment przekładu z *Boskiej komedii* pochodzi z wydania: J. Korsak, Warszawa 2012.

Ostatni rozdział, pt. *Podróż*, stanowi swoiste zakończenie. Autor przedstawia duchowy portret św. Franciszka, skoncentrowany na podobieństwie do Chrystusa jako postaci zbliżającej się stopniowo do ideału *alter Christus*. Stygmaty ukazane są jako katalizator przemiany duchowej, dzięki której można dostrzec drogę Świętego – drogę miłości i całkowitego oddania się Bogu. Franciszek „płonął” żarliwością i miłością, był „rozpalony najgorętszym uczuciem do Chrystusa”.

Książka o. Emila Kumki, prezentująca źródła franciszkańskie dotyczące stygmatów św. Franciszka, stanowi cenne opracowanie zarówno dla badaczy zajmujących się franciszkanizmem, jak i dla teologów duchowości oraz hagiologów. Nie jest to publikacja do jednokrotnej lektury – wzbudza refleksję, rezonuje duchowo i intelektualnie, a tym samym zachęca do ponownego sięgania po zawarte w niej treści. Dzięki temu możliwe jest pogłębianie refleksji nad chrystocentrycznym wymiarem relacji człowieka z Bogiem. Św. Franciszek z Asyżu, ukazany przez pryzmat stygmatów, jawi się jako mistrz cnoty ubóstwa – charyzmatycznie rozwijanej w duchowości rodzin franciszkańskich. Można w nim również dostrzec nauczyciela inspirującego współczesnych chrześcijan do wejścia na drogę chrześcijańskiego ubóstwa – pojmowanego jako cnota eklezjalna, umacniająca więzi wspólnotowe oraz uzdalniająca do realizacji kluczowych zadań Kościoła w świecie.

Katarzyna Parzych-Blakiewicz

[Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie;

ORCID: 0000-0002-7965-9064]

Sprawozdanie z konferencji: *Czy ma jeszcze sens samo pytanie o sens? Ku argumentowi z Wielkiego Sensu (życia i świata)*. XI edycja Marian Rusecki Memorial Lectures (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, 12 grudnia 2023 r.)

W dniu 12 grudnia 2023 roku, w 25. rocznicę ogłoszenia encykliki *Fides et ratio* Jana Pawła II, odbyła się XI edycja corocznej konferencji, pt. *Marian Rusecki Memorial Lectures*, zorganizowana przez Sekcję Teologii Fundamentalnej KUL. Wydarzenie poświęcono wybitnemu teologowi Sekcji – ks. prof. Marianowi Ruseckiemu – oraz uczczono śp. ks. dra Zbigniewa Krzyszowskiego, wykładowcę tej dyscypliny. Celem konferencji było zarysowanie argumentu z „Wielkiego Sensu” (życia i świata) w kontekście zadań teologii fundamentalnej. Konferencję przeprowadzono w formie hybrydowej, umożliwiając udział szerszemu gronu odbiorców.

Obrady zainaugurowano Mszą św. w intencji śp. ks. Krzyszowskiego w Kościele Akademickim KUL, po czym otwarcia dokonała s. prof. Beata Zarzycka, prorektor ds. Nauki i Kadr. Wprowadzenie merytoryczne przedstawił ks. prof. dr hab. Krzysztof Kaucha (Sekcja Teologii Fundamentalnej KUL).

Sesję I, moderowaną przez ks. dr. Filipa Krauze (Sekcja Teologii Fundamentalnej KUL), otworzył referat s. prof. Beaty Zarzyckiej (Katedra Psychologii Społecznej i Psychologii Religii KUL), pt. *Sens życia w doświadczeniu człowieka*, analizujący poszukiwania znaczenia egzystencji. Następnie mgr lic. Agnieszka Wojtyra (TSL KUL) w prelekcji *Co młodzi ludzie myślą o celu i sensie życia?* zaprezentowała wyniki badań (IV kwartał 2023) na temat rozumienia sensu życia przez wierzącą młodzież, łącząc perspektywę socjologiczną z teologiczną. Kolejna prelegentka, s. dr hab. Joanna Nowińska (UŚ Katowice), w wystąpieniu *Co Biblia mówi o sensie życia i świata?*, ukazała dynamikę Bożego działania w kontekście sensu rzeczywistości. Ks. dr Rafał Pokrywiński (UKSW w Warszawie) w referacie *Co encyklika „Fides et ratio” mówi o prawdzie, celu i sensie istnienia? Czy (i co) mówi o Wielkim Sensie?* wskazał, że dokument łączy prawdę, cel i sens istnienia w Bogu – „Wielkim Sensie” objawionym w Chrystusie – Najwyższej Prawdzie. Sesję zamknął ks. dr hab. Paweł Borto (Sekcja Teologii Fundamentalnej KUL) wystąpieniem *Ks. Marian Rusecki o sensie życia i świata, sensie chrześcijaństwa i Wielkim Sensie*, podkreślając, że wyjątkowość chrześcijaństwa opiera się na Zmartwychwstaniu Chrystusa objawiającym „Wielki Sens”.

Dyskusja moderowana przez ks. dr. Filipa Krauze koncentrowała się na roli historii i czasu w doświadczeniu sensu, gdzie Bóg działa „teraz” w dziejach świata, a kluczem jest słuchanie Słowa Bożego (Nowińska). Rozważano wymiary czasu (Kaucha) i objawieniowy charakter chrześcijaństwa (Borto). Zgod-

nie z *Fides et ratio*, „małe sensory” są niewystarczające bez „Wielkiego Sensu” (Pokrywiński), podkreślano też wartość doświadczenia religijnego w odkrywaniu sensu (Wojtyra).

Sesję II, prowadzoną przez ks. dr. hab. Pawła Borto, rozpoczął referat ks. dr. Andrzeja Persidoka (AK Warszawa), pt. *Religie o sensie życia i świata*, ukazujący dla przykładu pojmowanie sensu w buddyzmie. Ks. dr. hab. Miłosz Hołda (UPJPII Kraków, KUL Lublin) w prelekcji *Z powrotem do sensu. O najnowszej odsłonie filozoficznego sporu, czy życie ma sens* przedstawił współczesny spór o sens życia i wyzwania dla chrześcijaństwa wobec konkurencyjnych narracji o „Wielkim Sensie”. Mgr lic. Rafał Kraśnicki (Szkoła Doktorska KUL), w analizie *Tropy Wielkiego Sensu w książce „Pochodzenie i przeznaczenie” Josepha Ratzingera* wskazał, że „Wielki Sens” zakorzenia się w stwórczym zamyśle Boga, wypełniając w Logosie – Chrystusie, który nadaje kosmosowi i historii eschatologiczną pełnię. Ks. dr. hab. Jacenty Mastej, prof. KUL (Seksja Teologii Fundamentalnej KUL) w wykładzie *Sensem jest Chrystus. Fundamentalna chrystologia sensu w świetle myśli Josepha Ratzingera* dowodził, że Jezus jako wcielony Logos integruje rozproszone „ziarna sensu” w spójną całość stworzenia. Sesję zamknął ks. prof. dr. hab. Krzysztof Kaucha referatem *Argument z Wielkiego Sensu: próba sformułowania*, dowodząc, że źródłem „Wielkiego Sensu” jest transcendentny Bóg-Logos, zaś Zmartwychwstanie Chrystusa – jako zapowiedź finału dziejów – nadaje sens cierpieniu i gwarantuje trwałość dobra (Ratzinger, Rusecki).

W dyskusji padł zarzut, iż istnienia „Wielkiego Sensu” rozumianego jako nadrzędnego znaczenia rzeczywistości – nie da się udowodnić w ścisły, logiczny sposób (przesłanka → wniosek). Zamiast tego proponowano traktować go jako intuicję, której podstawą miałyby być dwa przekonania – o istnieniu Boga oraz o tym, że stworzona przez Niego rzeczywistość ma głęboki sens. W związku z tym sugerowano, by chrześcijaństwo prezentować po prostu jako jedną z konkurencyjnych „narracji” (Hołda). Na postawiony zarzut odpowiedziano, że obrona chrześcijańskiej wizji sensu nie musi ograniczać się wyłącznie do ścisłej logiki formalnej. Jako alternatywę przywołano myśl Ratzingera, wskazującą na fundamentalny wybór: albo Bóg i Wielki Sens, albo nicość i nihilizm. W tym ujęciu poszukiwanie sensu nie jest „kulturową neurozą” (Wendy Syfret, *Pogodni nihiliści*). Natomiast redukcja całej rzeczywistości do „narracji” stanowi ucieczkę od odpowiedzialności. Prelegent zwrócił też uwagę, że chrześcijaństwo – podobnie jak judaizm – odwołuje się do faktów, nie jest tylko „opowieścią” (Kaucha).

Podsumowania dokonał ks. prof. KUL dr. hab. Jacenty Mastej, podkreślając, że „Wielki Sens” nie jest abstrakcją – znajduje konkret w Chrystusie, którego zmartwychwstanie stanowi rację nadziei. Na zakończenie podziękował pre-

legentom za merytoryczny wkład i wszystkim zaangażowanym w organizację, szczególnie za obsługę techniczną p. mgr. lic. Rafałowi Kraśnickiemu. Słowa wdzięczności skierował także do instytucji patronackich: Stowarzyszenia Teologów Fundamentalnych w Polsce, Komisji Teologii Oddziału PAN w Lublinie i Wydziału VI Nauk Teologicznych LTN. Kolejna edycja *Marian Rusecki Memorial Lectures* potwierdziła, że pytanie o sens ma nie tylko znaczenie, ale stanowi serce dialogu między wiarą a rozumem.

Agnieszka Wojtyra

[Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II;
ORCID: 0000-0002-4352-3018]

Sprawozdanie z VIII Międzynarodowego Sympozjum Familiologicznego pt. *Dziecko w rodzinie. Poszukiwanie integralnej platformy do badań familiologicznych* (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, 12 czerwca 2024 r.)

W dniu 12 czerwca 2024 r. na Wydziale Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie odbyło się VIII Międzynarodowe Sympozjum Familiologiczne pt. *Dziecko w rodzinie. Poszukiwanie integralnej platformy do badań familiologicznych*. Organizatorem międzynarodowej konferencji, wzorem poprzednich lat, była Katedra Teologii Fundamentalnej, Dogmatycznej i Nauk Biblijnych Wydziału Teologii UWM w Olsztynie, zaś współorganizatorem wydarzenia było Polskie Towarzystwo Teologiczne – Oddział w Elblągu.

Konferencja naukowa została zrealizowana w formie hybrydowej, częściowo stacjonarnie w siedzibie Wydziału Teologii UWM w Olsztynie, ul. Hozjusza 15, a częściowo online na platformie Google Meet.

Celem tego wydarzenia naukowego było wspólne pochylenie się badaczy, reprezentujących różne dyscypliny, nad tematyką dziecka w rodzinie oraz jego wpływem na relacje rodzinne. Powyższa tematyka stanowi istotne zagadnienie, a badania pozwalają na uwzględnienie różnych perspektyw naukowych. Do udziału w konferencji zaproszono badaczy i praktyków zainteresowanych tematem dziecka, a szczególnie pedagogów, filozofów, teologów, religioznawców, socjologów i etnologów. W wydarzeniu uczestniczyło 16 prelegentów reprezentujących 10 ośrodków naukowych z Polski i zagranicy. Obrady podzielono na cztery sekcje tematyczne, w ramach których odbyły się panele dyskusyjne.

Ks. dr hab. Marek Żmudziński, prof. UWM – Dziekan Wydziału Teologii UWM w Olsztynie uroczyście otworzył obrady, przywitał zebranych oraz podkreślił znaczenie i aktualność podjętej problematyki. Następnie dr hab. Kata-

rzyna Parzych-Blakiewicz, prof. UWM powitała zebranych gości i zaprosiła do wysłuchania prelekcji.

Pierwszy panel konferencji naukowej moderował ks. prof. dr hab. Janusz Bujak (Wydział Teologiczny, Uniwersytet Szczeciński). W tej sesji audytorium wysłuchało czterech prelekcji. Prof. dr Martín Carbajo-Núñez OFM (Papieski Uniwersytet *Antonianum* w Rzymie) wygłosił referat na temat *Edukacji i sztucznej inteligencji* skupiając się na roli rodziny. Prelekcja dotyczyła bardzo aktualnego i ważnego tematu, obejmującego edukacyjne wykorzystanie sztucznej inteligencji w życiu rodzinnym. W 2022 roku uruchomiono generatywny program AI (ChatGPT), z którego korzysta obecnie wielu młodych ludzi. Ojciec Profesor omówił znaczenie i rosnącą rolę systemów sztucznej inteligencji oraz ich wpływ na redefinicję edukacji. Podkreślił, że obecny postęp technologiczny skłania do ponownego przemyślenia sposobu podejścia do systemu edukacji, zarówno w szkole, jak i w rodzinie. Następnie przedstawił wskazówki dotyczące edukacyjnego wykorzystania sztucznej inteligencji przez rodziców, kierując się ideą humanizmu braterstwa. W swoich refleksjach nawiązał do pism św. Franciszka z Asyżu. Następnie prof. dr Paweł Sambor OFM (Papieski Uniwersytet *Antonianum* w Rzymie) zaprezentował temat: *Kwestia dzieci w sytuacji separacji i rozwodu*. W prelekcji przypomniał, że rozwód rodziców stanowi jedno z najtrudniejszych doświadczeń w życiu dziecka, wpływając na jego emocje, rozwój oraz poczucie bezpieczeństwa. Reakcje dzieci na rozstanie rodziców zależą od ich wieku, temperamentu oraz sposobu, w jaki dorośli radzą sobie z trudną sytuacją. Często towarzyszą im lęk, smutek, poczucie winy czy trudności w relacjach z rówieśnikami. Profesor Arkadiusz Krasicki CSSp (Uniwersytet w Zadarze, Chorwacja) zaprezentował temat: *Samuel – wymodlony od Boga. Rodzinna perypetia Alkany i Anny*. Prelegent, nawiązując do biblijnego opowiadania, poruszył problem niepłodności, której doświadcza wiele małżeństw. Biblijna historia Samuela i jego rodziców jest aktualna i stanowi odzwierciedlenie dramatu wielu małżeństw pragnących potomstwa. W swoim wystąpieniu, Ksiądz Profesor przeanalizował postawy małżonków wobec trudności związanych z niepłodnością oraz zasugerował sposoby radzenia sobie z nimi w małżeństwie. Następnie ukazał Annę matkę Samuela jako bohaterkę, symbol kobiety, która była wierna w modlitwie Bogu. Rodzice Samuela jawią się jako przykład małżonków wiernych Bogu, zarówno w czynie, jak i modlitwie. Ostatnim prelegentem w tej sesji był ks. dr hab. Marek Karczewski, prof. UWM (Wydział Teologii UWM w Olsztynie), który omówił temat *Męczeństwa dzieci w Ewangelii wg św. Mateusza 2,17–18*. Prelegent przypomniał, że opis rzezi dokonanej przez wysłanników Heroda na dzieciach z Betlejem należy do kontekstu literacko-teologicznego tzw. „opisów dzieciństwa Jezusa”. W perspektywie biblijnej tekst ten, w odniesieniu do poruszanego na sympozjum

zagadnienia, zawiera interesujące przesłanie teologiczne, które jest aktualne w każdej epoce. Ksiądz Profesor omówił okoliczności historyczne wydarzenia opisanego w Mt 2,17–18, kontekst dalszy i bliższy wspomnianego tekstu oraz główne treści w perspektywie teologiczno-biblijnej, a także odniósł się do głównych problemów teologiczno-biblijnych zawartych w tekście, m.in. narodziny Mesjasza–Króla i jego skutki, płacz Racheli – matki Izraela w relacji do Jr 31,15, męczeństwo niewinnych. Sesja zakończyła się dyskusją nawiązującą do wykorzystania IA w edukacji.

Ks. dr hab. Marek Karczewski, prof. UWM był moderatorem drugiej sesji. Obrady rozpoczął ks. dr hab. Paweł Rabczyński, prof. UWM wygłaszając prelekcję pt. *Rodzina chrześcijańska w procesie odkrywania i kształtowania powołania kapłańskiego dziecka*. Prelegent wskazał na trzy podstawowe środowiska, w których dokonuje się proces rozpoznawania i kształtowania powołania kapłańskiego, tj. rodzina, parafia i seminarium duchowne. Zdaniem ks. Pawła Rabczyńskiego, w przypadku dziecka szczególne znaczenie ma rodzina i parafia, gdzie dokonuje się rozeznanie powołania, jego rozwój, a później towarzyszenie osobom powołanym. Prelegent podkreślił, że dzieci w rodzinie uczą się życia według wyższych wartości, kształtują postawy i charaktery, przyjmują normy i wzorce zachowań, nabywają umiejętności dawania świadectwa swojej wiary, przeżywają swoje pierwsze doświadczenia religijne i kościelne. Wystąpienie zostało zakończone refleksją na temat postępującej sekularyzacji społeczeństwa i spadku religijności w rodzinach, powodujących m.in. zaburzenie procesu międzypokoleniowego przekazywania wiary. Profesor Kotel DaDon (Uniwersytet w Zagrzebiu, Chorwacja), w przedłożeniu *Wychowanie dzieci do świętości w judaizmie: Przykazanie i całkowite poświęcenie*, przybliżył słuchaczom temat zasad wychowania opartych na Torze. Nawiązał do źródeł biblijnych i rabinicznych od okresu talmudycznego po współczesność. Przypomniął, że w kulturze żydowskiej, obowiązek wychowania dzieci zajmuje bardzo ważne miejsce i dotyczy rodziców, ale też innych osób ze wspólnoty. Omówił zasady wychowania do świętości, uwzględniając rolę rodziny, szkoły, dyscypliny, moralności oraz znaczenie osobistego przykładu. W końcowej części wystąpienia podkreślił walor edukacji, który uwidacznia się u nauczycieli prawa żydowskiego oraz w relacjach osób ocalałych z Holokaustu. Ostatnia prelekcja w tej sesji dotyczyła *Edukacji islamskiej i roli rodziców w rozwoju dziecka*, a wygłosiła ją Deniz Doganay (Szkoła Główna Handlowa w Warszawie). Prelegentka omówiła zasady islamskiego rodzicielstwa oparte na Koranie, hadisach oraz nawiązała do filozofów: Ibn Sina i Al-Ghazali.

Trzecia sesja była moderowana przez dr. Bogdana Kulika MSF (Towarzystwo Teologów Dogmatyków). Pierwszy prelegent, dr hab. Wojciech Gajewski, prof. UG (Uniwersytet Gdański), przedstawił temat: *Wychować czy wyrzucić?*

Dylematy kultury antycznej. Swoje wystąpienie poświęcił tematyce dzieciobójstwa. Przypomniiał, że zjawisko to towarzyszy ludzkości od czasów prehistorycznych, a w starożytnej Grecji i Rzymie traktowane było jako rodzaj regulacji demograficznej. Mimo to, zdaniem prelegenta, metoda ta nie była aż tak powszechna oraz wbrew pozorom była często przez starożytnych negatywnie oceniana z moralnego punktu widzenia. Jednak, analizując pisma filozoficzne i starożytną korespondencję ludzi epoki antyku, Pan Profesor zauważył przyzwolenie na porzucanie zgodnie z *ius exponendi* dzieci zarówno zdrowych, jak i niepełnosprawnych, skazując je na śmierć lub niewolnictwo. Na koniec wspomniiał o próbach interwencji cesarzy, którzy – chcąc zapobiec m.in. depopulacji – podejmowali działania ustawodawcze związane z tworzeniem programów stypendialnych dla dzieci. Pan Profesor zakończył swoje wystąpienie refleksją na temat powolnych przemian, które w tym zakresie przyniosło rodzące się chrześcijaństwo. Drugą prelegentką była dr Maria Piechocka-Kłós (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), która wygłosiła referat pt. *Wizja dzieciństwa w rzymskiej rodzinie w antyku.* We wstępie, Pani Doktor przypomniała wizję dzieciństwa w rodzinie żyjącej w starożytnym Rzymie, od dnia narodzin dziecka do czasu ukończenia przez nie wieku siedmiu lat i rozpoczęcia procesu edukacji. W swoim przedłożeniu wyszła od przypomnienia statusu prawnego dziecka urodzonego w rzymskiej rodzinie. Podkreśliła, że na wizję dzieciństwa dziecka w antyku miał wpływ szereg uwarunkowań, m.in. status społeczny i ekonomiczny rodziny, liczebność, struktura, organizacja oraz jej funkcjonowanie. Następnie prelegentka przedstawiła powinności rodziców, zwłaszcza ojca rodziny (*pater familias*), wobec noworodka, omówiła uroczystości rodzinne związane z przyjęciem dziecka do rodziny oraz udział najbliższego otoczenia w opiece nad nim, z uwzględnieniem m.in. czynników pielęgnacyjno-opiekuńczych i rekreacyjno-wychowawczych. Ostatnia prelekcja w trzecim panelu dotyczyła *Zabójczych przesądów – przypadek stygmatyzacji „dzieci czarownic” z Nigerii*, a wygłoszona została przez dr Ewelinę M. Mączkę (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie). Celem przedłożenia było przybliżenie problemu dotyczącego piętnowania dzieci jako czarownic w Nigerii. Prelegentka wyjaśniła, że problem ten wynika z połączenia ubóstwa, braku edukacji i głęboko zakorzenionych przesądów. W pierwszej części wystąpienia została scharakteryzowana tematyka magii w kontekście afrykańskim. Następnie omówiono zjawiska dzieci czarownic w Nigerii. W podsumowaniu skonkludowano, że to zjawisko jest dużym problemem obejmującym wykluczenie społeczne, konsekwencją którego jest stygmatyzacja, przemoc, a także nieprzestrzeganie praw dzieci w tym państwie. Sesja zakończyła się dyskusją obejmującą obecną sytuację dzieci z regionów objętych wojną.

Moderatorem ostatniej sesji konferencji był ks. mgr Rafał Rozumowicz (Wydział Teologii Północnych Włoch w Mediolanie), a obrady rozpoczął

dr Ernesto Daza Encinas (Katolicki Uniwersytet Boliwiański Św. Pawła w Cochabamba) oraz ks. prof. dr hab. Ryszard Hajduk CSsR (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), którzy zaprezentowali temat: *Dziecko w kulturze andyjskiej*. Z wykładu słuchacze dowiedzieli się, że Ajmara to grupa etniczna zamieszkująca wyżyny Andów środkowych w Boliwii i Peru. Rodzina ma duże znaczenie i wartość w kulturze ajmara. Prelegenci opowiedzieli słuchaczom o zwyczajach i tradycjach obejmujących dzieci w kulturze ajmara. Kolejny referat, wygłoszony przez ks. dra Cezarego Opalacha (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), dotyczył tematu *Retrospektywnej oceny postaw własnych rodziców przez członków wspólnoty Domowego Kościoła*. Prelegent przywołał swoje wcześniejsze badania, z których wynika, że małżonkowie należący do wspólnoty Domowego Kościoła prezentują bardziej prawidłowe postawy rodzicielskie w wymiarze bliskości i komunikacji niż małżonkowie nienależący do żadnej wspólnoty religijnej. Ponadto dodał, że odniesienia rodzicielskie rodziców należących do wspólnot cechują się także większą konsekwencją i autonomią oraz właściwą ochroną i wymaganiami. W dalszej części referatu ks. dr Cezary Opalach udzielił odpowiedzi na pytanie czy bardziej prawidłowe postawy rodzicielskie małżonków ze wspólnoty Domowego Kościoła są wynikiem uczestniczenia w formacji tej wspólnoty, czy też kopiowania pozytywnych wzorców wyniesionych z rodziny pochodzenia. Jako następna głos zabrała dr hab. Katarzyna Parzych-Blakiewicz, prof. UWM, która wygłosiła referat na temat *Teologicznej interpretacji sytuacji sieroctwa po śmierci rodziców*. Według prelegentki, kwestia sieroctwa w aspekcie teologicznym może być wyjaśniona w oparciu o Objawienie Boże, które przedstawia Boga jako Ojca miłującego każdego człowieka. Działanie tak ogromnej ojcowskiej miłości Boga jest niemożliwe do zmierzenia, bowiem przekracza granice ludzkiej miłości do drugiego człowieka. Choć miłość Boża jest silniejsza nawet od tej istniejącej między rodzicami a dziećmi, nie do końca jest przyjmowana przez ludzi, ponieważ przywiązanie człowieka do innych ludzi jest tak silne, że przysłania wizerunek bardziej kochającego Boga. We wnioskach zawarła konkluzję mówiącą o tym, że doświadczenie sieroctwa znajduje ukojenie i sens w sferze życia religijnego, w której jest położony akcent na relacje z Bogiem jako Ojcem. Ostatnią prelegentką w tej sesji była dr Sylwia Mikołajczak (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), przybliżając zagadnienie *Dziecka z niepełnosprawnością intelektualną w rodzinie*. Prelegentka, swój referat rozpoczęła od przypomnienia zasadniczego zadania rodziny wychowującej dziecko z niepełnosprawnością intelektualną. Wskazała na konieczność zaspokajania jego potrzeb już od momentu narodzin. Wspomniała o obowiązku ciążyącym na rodzicach, którzy pomimo emocji jakie wiążą się z przyjściem na świat dziecka z niepełnosprawnością intelektualną, powinni zawsze pamiętać, że dzieci

te posiadają takie same potrzeby biologiczne, psychiczne, emocjonalne oraz społeczne, jak ich pełnosprawni rówieśnicy. Przypomniała także o tym, że potrzebują one szczególnej miłości, poczucia bezpieczeństwa, akceptacji i zrozumienia, zaś z powodu swojej niepełnosprawności mają szereg innych potrzeb, które wymagają specjalnego postępowania w stosunku do nich.

VIII Międzynarodowe Sympozjum Familiologiczne zakończyło się podsumowującym wystąpieniem dr hab. Katarzyny Parzych-Blakiewicz, prof. UWM, która podziękowała wszystkim prelegentom i słuchaczom za udział. Zauważyła, że wygłoszone prelekcje i dyskusje prowadzone podczas konferencji nie wyczerpują problematyki związanej z tematyką dziecka w rodzinie, ale wskazują na konieczność jego kontynuowania.

Ewelina M. Mączka

[Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie;
ORCID: 0000-0001-9574-443X]

Maria Piechocka-Kłos

[Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie;
ORCID: 0000-0002-5909-5521]

Sprawozdanie z XXV Międzynarodowych Dni Interdyscyplinarnych pt. *Cud – ujęcie interdyscyplinarne* (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, 19–20 listopada 2024 r.)

W dniach 19–20 listopada 2024 roku na Wydziale Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie odbyły się XXV Dni Interdyscyplinarne pt. *Cud – ujęcie interdyscyplinarne*. W Dniach wzięło udział 16 prelegentów, reprezentujących 9 jednostek naukowych (w tym 5 zagranicznych). Było to wieloaspektowe przedsięwzięcie, stanowiące płaszczyznę wymiany myśli naukowej, przede wszystkim z pogranicza teologii, filozofii oraz prawa kanonicznego. Wydział Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, jako organizator międzynarodowej konferencji, umożliwił zainteresowanym udział zarówno stacjonarnie (w gmachu Wydziału Teologii UWM w Olsztynie), jak i za pośrednictwem platformy Google Meet.

Spotkanie rozpoczął ks. dr hab. Marek Żmudziński, prof. UWM – Dziekan Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, witając prelegentów oraz uczestników konferencji. Zgłoszone referaty podzielono tematycznie na cztery sesje, które zaprezentowano podczas dwudniowej konferencji.

Moderatorem pierwszej sesji był ks. dr hab. Marek Żmudziński, prof. UWM. W tej części wzięło udział czterech prelegentów. Jako pierwszy głos

zabrał ks. dr Bogdan Kulik, MSF (Towarzystwo Teologów Dogmatyków) na temat: *Czy cud potrzebuje wiary. Refleksja biblijno-teologiczna*. Jak na początku zaznaczył, w literaturze przedmiotu istnieją różne propozycje podziału nowotestamentalnych cudów według ich przedmiotu, np. autorstwa Janusza Czerskiego, Tomasza Hergesela czy Michała Wojciechowskiego. Prelegent zaproponował nowy podział cudów, poparty przykładami z Pisma Świętego. Pierwsza grupa to cuda uwarunkowane wiarą, w których Jezus wymagał głębokiego zaufania, jak przy uzdrowieniu niewidomych czy epileptyka. Były one znakiem objawienia Boga, a nie tylko Jego mocy i wymagały wiary w Jego mesjańską misję zbawczą. Druga grupa to cuda będące skutkiem wiary lub ją powodujące. Przykłady to cuda Mojżesza, wzmacniające wiarę Izraelitów oraz Piotra, prowadzące do nawróceń. Trzecia grupa obejmuje cuda niezależne od wiary, jak uzdrowienie paralityka czy wskrzeszenie syna wdowy, gdzie Jezus działał z własnej inicjatywy, kierując się ludzkim cierpieniem, a nie wiarą proszących. Na zakończenie prelegent stwierdził, że cud potrzebuje wiary – nie zawsze jako warunku jego zaistnienia, ale zawsze jako warunku przyjęcia jego przesłania. Podkreślił, że nawet cuda pozornie niezależne od wiary pozostawały znakami Bożego orędzia, którego nie można przyjąć bez choćby otwartości i zaufania.

W swoim referacie, dr Sylwia Mikołajczak (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) omówiła analogię między semiologiczną koncepcją cudu a teorią komunikacji interpersonalnej. W wykładzie pt. *Cud jako znak komunikacji Boga z człowiekiem* przedstawiła teologiczne postrzeganie cudu jako objawienia i zaproszenia do dialogu z Bogiem. Podkreśliła, że w teologii posoborowej cud nie jest jedynie nadprzyrodzonym wydarzeniem, lecz osobowym aktem Boga, skierowanym do konkretnej osoby. Jego głębsze znaczenie można w pełni zrozumieć jedynie w kontekście wiary. Koncepcja cudu jako znaku jest porównywana do teorii komunikacji interpersonalnej, w której kluczowe elementy to: nadawca (Bóg), odbiorca (człowiek), kod (język objawienia) i kanał komunikacji. Cud przekazuje zarówno widzialny fenomen, jak i duchową treść, dostępną jedynie przez wiarę. To właśnie ona odgrywa kluczową rolę w jego zrozumieniu, stanowiąc jednocześnie zaproszenie do głębokiego dialogu z Bogiem. Odpowiedź na ten znak – wiara – jest niezbędna do pełnego odczytania jego przesłania. Prelegentka zwróciła również uwagę na bariery komunikacyjne, takie jak sceptycyzm czy brak wiary, które mogą utrudnić właściwe zrozumienie zjawisk nadprzyrodzonych. Podkreśliła, że cud jest procesem komunikacyjnym, w którym uczestniczą zarówno Bóg, jak i człowiek, a otwartość na znak i odpowiednia postawa są kluczowe dla jego pełnego przyjęcia.

Następnie, ks. dr hab. Karol Jasiński, prof. UWM wygłosił referat pt. *Cud jako fenomen przesycony. W kręgu myśli Jeana-Luca Marion*. Celem wystąpienia była analiza rozumienia cudu w perspektywie jednego z najwybitniejszych

współczesnych filozofów francuskich. Referat składał się z trzech zasadniczych części. W pierwszej, na tle różnych ujęć, przedstawiono koncepcję Marion, według której cud jest zarówno znakiem (czynieniem przez Boga możliwym tego, co niemożliwe), jak i zjawiskiem (charakteryzującym się nadmiarem treści). W drugiej omówiono kluczowe aspekty teorii fenomenu przesyczonego, takie jak darmowość daru, pojawianie się, nadmiar intuicji nad intencją oraz typy fenomenów przesycionych. Ostatnia część poświęcona była interpretacji tego zjawiska w kontekście cudu, zwłaszcza kwestii siły interpretacji jako subiektywnego kryterium jego uznania oraz prymatu interpretacji subiektywizującej nad obiektywizującą.

Ostatnie wystąpienie tej sesji było poprowadzone przez dwoje prelegentów: ks. dra hab. Piotra Towarka (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) oraz prof. Lucianę Mirri (Wydział Teologiczny Emilia-Romania w Bolonii, Włochy). Na początku swojego wystąpienia autorzy odnieśli się do rosnącego zainteresowania egzorcyzmami w literaturze i filmie na przestrzeni ostatnich dekad, przywołując przykłady takie jak *Egzorcysta* oraz *Egzorcyzmy Emily Rose*. Zwrócili uwagę na sposób przedstawiania tego tematu w kulturze popularnej oraz jego wpływ na społeczne postrzeganie egzorcyzmów. Następnie ks. dr hab. Piotr Towarek wyjaśnił kluczowe pojęcia związane z egzorcyzmami, koncentrując się na ich teologicznym i historycznym znaczeniu. Zostały także omówione antydemoniczne praktyki starożytnego Wschodu, wskazując na rytuały egzorcyzmów w Egipcie, potwierdzone inskrypcją na steli Bentresh, a także na używanie hymnów, amuletów i figurek ochronnych w Babilonii. W kulturze greckiej pojawiły się pierwsze formuły zaklęć, a judaizm, choć nie zawierał bezpośrednich odniesień do egzorcyzmów, stosował praktyki ochronne, takie jak modlitwy i używanie imienia Bożego. Prelegent zaznaczył, że król Salomon był uznawany za mistrza egzorcyzmów, a przypisywane mu formuły miały skuteczność w wypędzaniu demonów. Główną część wykładu poświęcono egzorcyzmom Jezusa, analizując ich opisy w Ewangeliach oraz świadectwo autorów natchnionych. Na zakończenie prelegenci odnieśli się do współczesnej praktyki egzorcyzmu wielkiego, ukazując Jezusa jako egzorcystę w kontekście odnowionego rytuału rzymskiego.

Moderatorem drugiej sesji była dr hab. Katarzyna Parzych-Blakiewicz, prof. UWM. Pierwszą prelekcję na temat: *Sakrament namaszczenia chorych a kwestia uzdrowienia* wygłosił O. dr Paweł Sambor OFM (Papieski Uniwersytet Antonianum w Rzymie). Prelegent omówił sakrament namaszczenia chorych, koncentrując się na ewolucji jego rozumienia oraz związku z uzdrowieniem i cudami. Zwrócił również uwagę na znaczenie listu św. Jakuba, szczególnie na użyte w nim czasowniki odnoszące się do obrzędu. Podkreślił, że list ten został włączony do kanonu Pisma Świętego stosunkowo późno, podczas gdy stosowa-

nie oleju do błogosławienia chorych było poświadczone już w pierwszej połowie III wieku. We wczesnym chrześcijaństwie głównym celem namaszczenia było uzdrowienie fizyczne, jednak po reformie karolińskiej zaczęto coraz częściej postrzegać je jako przygotowanie do śmierci, kładąc szczególny nacisk na duchowe odrodzenie i odpuszczenie grzechów. Wiara odgrywa kluczową rolę w pełnym zrozumieniu tego sakramentu, ponieważ uzdrowienie, traktowane jako znak zbawienia, wymaga wewnętrznego zawierzenia Bogu. Namaszczenie chorych to nie tylko aspekt fizyczny, ale również duchowy, prowadzący do pogłębienia relacji z Chrystusem. Na zakończenie wykładu prelegent zwrócił uwagę na kryzys tego sakramentu, wynikający z oczekiwań dotyczących spektakularnych cudów. Jednocześnie podkreślił, że jego pełne przeżywanie wymaga dostrzeżenia w nim przede wszystkim spotkania ze Zbawicielem, który towarzyszy człowiekowi w chorobie i cierpieniu, prowadząc go do pełni zbawienia.

Inne ujęcie cudu zaproponowała dr Ewelina M. Mączka (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie). Jej wykład pt. *Chrześcijaństwo a kwestia cudów w religiach niechrześcijańskich* dotyczył różnych sposobów pojmowania cudów w tradycjach pozachrześcijańskich, w porównaniu z nauką Kościoła katolickiego. Prelegentka wyjaśniła, że według ujęcia katolickiego cud to działanie Boga będące znakiem Jego obecności i zbawienia. Następnie omówiła perspektywę wschodnich systemów religijnych (buddyzm) oraz wierzeń synkretycznych. W pierwszym przypadku, mimo licznych opowieści o nadprzyrodzonych wydarzeniach związanych z Buddą, takie zjawiska uznaje się za przeszkodę na drodze do oświecenia, a ich znaczenie jest symboliczne, wynikające z duchowego rozwoju. Natomiast w tradycjach afro-karaibskich (voodoo) niezwykle zjawiska są efektem interwencji bóstw, łączą elementy afrykańskie z katolickimi, lecz nie mają charakteru monoteistycznego. Podsumowując, prelegentka wskazała, że Kościół katolicki ostrożnie odnosi się do cudów w innych religiach, traktując je jako rezultat naturalnych procesów lub wewnętrznego rozwoju, a nie znak Bożego działania. Pełnia prawdy, według Kościoła, objawia się bowiem wyłącznie w Chrystusie.

Swoje wystąpienie na temat *Cudów za przyczyną świętego Stanisława Papczyńskiego* zaprezentował ks. dr hab. Roman Szewczyk (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie). Na wstępie pokrótce przedstawił sylwetkę Świętego oraz podzielił się osobistym doświadczeniem związanym z prowadzeniem dwóch procesów ks. Stanisława Papczyńskiego, w których pełnił rolę oficjała sądu biskupiego w Ełku. Jak podkreślił, proces beatyfikacyjny Papczyńskiego rozpoczął się jeszcze w XVIII wieku, jednak z powodu braków w dokumentacji został przerwany, a jego wznowienie uniemożliwił późniejszy okres zaborów. Dopiero w 1952 roku podjęto ponowne działania, które doprowadziły do beatyfikacji 6 kwietnia 2007 roku, w Licheniu oraz kanonizacji 5 czerwca 2016

roku. W XXI wieku Kościół uznał dwa cuda przypisywane wstawiennictwu Papczyńskiego, co umożliwiło wyniesienie go na ołtarze. Prelegent przedstawił uczestnikom konferencji szczegóły obu nadprzyrodzonych wydarzeń. Pierwszy przypadek dotyczył kobiety, u której lekarze stwierdzili obumarcie płodu. Po modlitwie za wstawiennictwem duchownego dziecko niespodziewanie odżyło i urodziło się zdrowe. Drugi przypadek dotyczył młodej kobiety cierpiącej na poważną chorobę płuc oraz niewydolność wielonarządową. Pomimo braku skutecznych metod leczenia, po modlitwach nastąpiła nagła poprawa jej stanu zdrowia. Prelegent podkreślił, że oba przypadki, niewytłumaczalne z medycznego punktu widzenia, zostały uznane za dowód świętości Papczyńskiego i stanowią ważne świadectwo jego duchowego dziedzictwa.

Ostatnim prelegentem tej sesji był dr Michał Zborowski (Towarzystwa Teologów Dogmatyków). Wygłosił referat pt. *Cuda i łaski za wstawiennictwem sługi Bożej Wandy Malczewskiej*. Zwrócił uwagę na liczne cechy charakteru, które niewątpliwie ją wyróżniały oraz na jej mistycyzm, który można podzielić na trzy główne nurty: eucharystyczny – obejmujący objawienia dotyczące Eucharystii, adoracji i Mszy Świętej; pasyjny – związany z przeżywaniem Męki Pańskiej, zwłaszcza w kontekście Wielkiego Piątku; oraz patriotyczno-prorocki – obejmujący wizje, przepowiednie i refleksje dotyczące losów Polski. Wanda Malczewska zmarła w 1896 roku w opinii świętości. Choć jej kult nie został jeszcze oficjalnie zatwierdzony przez Kościół, to jednak istnieje żywa pobożność wzbudzona pamięcią o niej. Liczne świadectwa osób, które doświadczyły jej pomocy i cudów, potwierdzają, że jej wstawiennictwo jest wyraźne. Księga łask i cudów za przyczyną Wandy Malczewskiej dokumentuje liczne przypadki uzdrowień i duchowego wsparcia przypisywane jej orędownictwu. Prelegent zaznaczył, że życie mistyczne nie izoluje człowieka od świata, lecz prowadzi do większego zaangażowania w służbę innym, czego dowodem jest trwały wpływ Malczewskiej na losy wielu osób.

Trzecią sesję poprowadził ks. dr hab. Karol Jasiński, prof. UWM. W tej części uczestnicy konferencji wysłuchali czterech referatów. Jako pierwszy, swoje przedłożenie pt. *Czy cud może być dowodem na istnienie Boga? Wątpliwości filozofa*, wygłosił ks. prof. dr hab. Adam Świeżyński (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie). Prelegent skoncentrował się na zagadnieniu rozpoznawania zdarzeń cudownych od strony filozoficznej. W swoim wystąpieniu zastanawiał się nad trzema kwestiami: istnieniem Boga, rozumieniem dowodu oraz rozumieniem cudu i jego identyfikacją z działaniem Boga. Przypominał, że we współczesnej teologii odchodzi się od traktowania cudu jako dowodu na istnienie Boga na rzecz postrzegania go jako znaku odnoszącego się do istnienia Boga, rozumianego jako znak objawienia. Prelegent zauważył jednak, że zmiana ta nie zaszła jeszcze w świadomości wielu ludzi.

Udzielając odpowiedzi na pytanie postawione w tytule referatu, stwierdził, że z ludzkiej perspektywy poznawczej nie jest możliwe uzyskanie absolutnego dowodu na istnienie i działanie Boga w konkretnym zdarzeniu, ponieważ nie jesteśmy w stanie przyjąć perspektywy sprawcy. Uznanie konkretnego zdarzenia za cud oznacza przypisanie mu cechy niezwykłości oraz Bożej sprawczości. Rozpoznanie jakiegoś zdarzenia jako cudownego należy rozumieć jako argument na rzecz racjonalności wiary w Boże działanie i istnienie, a nie jako dowód na ich prawdziwość. Prelegent zakończył swoje wystąpienie refleksją nad niedawno ogłoszonym przez Dykasterię Nauki Wiary dokumentem *Normy postępowania w rozeznawaniu domniemyanych zjawisk nadprzyrodzonych*, jednocześnie podkreślając znaczenie znakowej koncepcji cudu, która została znakomicie wypracowana przez teologię w ostatnim czasie.

W kolejnym referacie pt. *Ontologiczna koncepcja cudu a współczesna nauka*, ks. dr hab. Wojciech Grygiel, prof. UO (Uniwersytet Opolski) w skrócie wyjaśnił pojęcie cudu w różnych ujęciach oraz przedstawił przykłady użycia tego terminu w różnych kontekstach językowych, często naturalnych i niezwiązanych z religią. Następnie odniósł się do semiotycznej i ontologicznej koncepcji cudu w kontekście odpowiedzi na pytanie *Jak Bóg interweniuje w cudzie?* Książd Profesor podkreślił, że w ujęciu semiotycznej koncepcji nawet czysto naturalne zdarzenie, bez waloru niezwykłości, interpretujemy w sposób religijny, zakładając działanie Boga. Z kolei w koncepcji ontologicznej Bóg działa interwencyjnie w sposób nadprzyrodzony lub nieinterwencyjnie, oddziałując z zewnątrz na ustalone prawa przyrody. Prelegent jednocześnie zauważył, że z teologicznego punktu widzenia koncepcja ontologiczna wydaje się bardziej interesująca, ponieważ jej zaletą jest postrzeganie cudu jako autentycznej obecności Boga wchodzącego w naszą rzeczywistość i realnie na nią wpływającego. Trudność w koncepcji ontologicznej, zdaniem prelegenta, stanowi pytanie *Czy naukowy obraz świata ją będzie wspierał?* W dalszej części wystąpienia prelegent przedstawił historyczny dyskurs na temat teorii rozumienia cudu, aby w podsumowaniu stwierdzić, że w kontekście naukowego obrazu świata zarówno koncepcja ontologiczna, jak i interwencyjna oraz nieinterwencyjna nie wydają się spójne. W zakończeniu zauważył, że argumenty teologiczne są podzielone. Koncepcja semiotyczna zdaje się oddalać Boga, ponieważ subiektywizuje Jego działanie, natomiast ontologiczna sprawia wrażenie, że Bóg angażuje się w naszą rzeczywistość.

Następnym prelegentem, który zabrał głos był ks. dr hab. Marek Żmudziński, prof. UWM. Swoje wystąpienie poświęcił zagadnieniu *Zmian kryteriów rozpoznania zjawisk nadprzyrodzonych według najnowszych dokumentów Kościoła*. Rozpoczął od refleksji nad czerpaniem koncepcji znakowej ze źródeł starotestamentowych. Następnie zauważył, że we współczesnym ujęciu cudu

nie da się go zrozumieć bez powiązania z Objawieniem Bożym. Jednak w praktyce Kościoła, a także w procedurach kanonizacyjnych i beatyfikacyjnych, cud wciąż jest postrzegany według dawnej koncepcji jako wyjątkowe wydarzenie, a zatem pozostaje oderwany od Objawienia. Zdaniem prelegenta nowy dokument, z 2024 roku – *Normy postępowania w rozeznawaniu domniemanych zjawisk nadprzyrodzonych* – jest raczej dedykowany objawieniom prywatnym niż samym cudom. W dalszej części prelekcji podzielił się refleksją na temat współczesnej aktywności teologicznej, m.in. w kontekście niedawnego synodu o synodalności Kościoła, gdzie pojawia się konkluzja o rozeznaniu jako głosie Ducha Świętego. W ostatniej części wystąpienia, wskazując na cel wydania *Norm*, przypomniał, że nowy dokument został opublikowany, ponieważ w wielu przypadkach procedura rozeznania była rozciągnięta w czasie, a sam proces trwał zbyt długo. Zdarzały się również przypadki, w których biskupi miejsca dokonywali różnych, a niekiedy nawet sprzecznych ze sobą interpretacji i orzeczeń w tej samej sprawie. Prelegent wskazał, że nowością w tym dokumencie jest konieczność konsultacji biskupa ze Stolicą Apostolską w trakcie procedury oraz zatwierdzania ostatecznej decyzji biskupa przez Dykasterię Nauki Wiary. Według dokumentu ani biskupi, ani Stolica Apostolska nie będą wypowiadać się w sprawie orzeczenia o nadprzyrodzonym charakterze danego zjawiska, a ograniczą się do zezwolenia na kult, pielgrzymki oraz promocję miejsca. Prelegent zakończył swój referat wymienieniem i omówieniem rozstrzygnięć zawartych w dokumencie, dotyczących rozeznawania przypadków, a mianowicie *nihil obstat*, a następnie *prae oculis habetur; curatur; sub mandato, prohibetur et obstruatur* oraz opinii negatywnej.

Sesję zakończył ks. dr hab. Marek Karczewski, prof. UWM, który przedstawił temat: *Antycuda – o cudzie w Apokalipsie*. Prelegent we wstępie wyjaśnił, dlaczego posłużył się terminem „antycuda”. Następnie przypomniał, że także w Apokalipsie cud, za którym stoi Bóg, rozumiany jest jako nadzwyczajny znak dany przez Boga, który zaprasza do wiary w Jego wszechmoc i potwierdza realizację Jego zbawczej woli. Podkreślił, że wymiar znaku w Apokalipsie jest niezwykle ważny i, ze względu na język księgi oraz jej szczególną symbolikę, powinien być szerzej rozumiany. Zauważył, że mówiąc o znaku w Apokalipsie, mamy do czynienia z językiem symbolicznym, w którym często stosuje się metafory i analogie o charakterze złożonym i wieloznacznym, dlatego konieczne jest właściwe zinterpretowanie figur symbolicznych. Podkreślił, że obok cudów zawartych w tekście znajdują się również antycuda, które należy rozumieć jako znaki przeciwników Boga – sił demonicznych, mających prowadzić do niewiary. Symbolem tych przeciwników są m.in. smok i dwie bestie, które do niego podchodzą. W dalszej części prelegent omówił wybrane przez siebie przykłady, wyjaśniając m.in. cud Baranka stojącego przed tronem w kontekście

zmartwychwstania oraz znak zranionej bestii, której uzdrowienie z rany śmierci stanowi parodię zmartwychwstania Chrystusa. Na zakończenie zwrócił uwagę na potrzebę rozważań na temat antycudów w kontekście omawiania prawdziwości znaków nadzwyczajnych.

Moderatorem ostatniej sesji był ks. prof. dr hab. Lucjan Świto (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), który kolejno udzielił głosu trzem prelegentom. Pierwszy z nich O. dr. Bogusław Turek, CSMA (Dykasteria Spraw Kanonizacyjnych, Watykan), który przedstawił referat pt. *Badanie cudu wymaganego do beatyfikacji i kanonizacji według norm Dykasterii Spraw Kanonizacyjnych*. Prelegent we wstępie podkreślił, że podejmowany na konferencji temat jest bardzo szeroki, a dla osób zajmujących się procedurami beatyfikacji i kanonizacji – niezwykle istotny. Skupił się przede wszystkim na procedurach orzekania o zaistnieniu cudu. Zaznaczył, że pierwszym etapem w procesach jest udowodnienie heroiczności cnót chrześcijańskich, męczeństwa oraz ofiary z życia. Pod uwagę brane są nadzwyczajne przypadki o fizycznym charakterze, które można udowodnić wystarczająco i obiektywnie – zarówno w zakresie naukowym, jak i teologicznym – podczas badań na etapie diecezjalnym, gdzie zbierany jest materiał dowodowy, a później na etapie rzymskim, który merytorycznie dokonuje jego oceny. Po przekazaniu akt procesu z diecezji po pierwszej pozytywnej weryfikacji, wydawany jest dekret ważności procesu. Następnie, po ocenie konsultu lekarskiego, sprawie przygląda się kongres teologów. Prelegent podkreślił, że cud stał się niemal jedynym kryterium oceny świętości. Jeśli decyzja odpowiednich gremiów jest pozytywna, prefekt Dykasterii przedstawia ją podczas audiencji Ojcu Świętemu. W przypadku pozytywnej decyzji papieża, podjętej bezpośrednio i osobiście, następuje promulgacja dekretu o cudzie kanonicznym. Na zakończenie prelegent zaznaczył, że dobro spraw kanonizacyjnych wymaga, aby nigdy nie pominąć prawdy historycznej i naukowej badanych cudów.

Kolejny prelegent o. prof. dr hab. Zdzisław Kijas, OFMConv. (Papieski Wydział Teologiczny św. Bonawentury Seraficum w Rzymie) przedstawił referat pt. *Cuda wpisane w Opatrzność Bożą*. Na początku przypominał, że teologia chrześcijańska od początku zastanawiała się nad rzeczywistością cudu. Prelegent powiązał kwestię prawdziwości cudu z perspektywą Opatrzności Bożej. W czasie swojego wystąpienia, biorąc pod uwagę kontekst prawdy o świecie uporządkowanym, któremu Stwórca nadał jasny kierunek rozwoju i z szacunkiem odnosi się do jego spraw, udzielił m.in. odpowiedzi na pytania *Jak pogodzić pojedyncze interwencje Boga w świat z wiarą w stałość i niezmienność Boskiego działania?* oraz *W jaki sposób możemy przyjąć istnienie cudów bez podważania obrazu Boga stałego w swojej relacji ze światem?* Zauważył, że Bóg jest bliski swojemu stworzeniu i może zawsze, kiedy chce, ingerować

w historię świata i człowieka, zmieniając bieg wydarzeń. Według niego, Bóg nie zapomniał o stworzeniu, ale nadal troszczy się o nie i przychodzi z pomocą, nie podważając niczego, nie gardząc niczym ani niczego nie odrzucając. Cuda są więc dziełem rozumnego i dobrego Boga. Prelegent wyjaśnił, że wpisują się one w pewien porządek, który jest dla nas na pozór ukryty, trudny do natychmiastowego poznania, ale z pewnością istnieje. Rozważył również kwestię: *dlaczego Bóg ingeruje tylko w niektórych przypadkach?* Skonkludował, że cuda zdarzają się rzadko i dotyczą tylko niektórych osób. Swoje wystąpienie zakończył stwierdzeniem, że Bóg szanuje wolność człowieka, ale go nie opuszcza, zatem cud jest wyrazem miłości i opatrnościowej troski o stworzenie.

Sesję zakończył O. dr Giuseppe Guerra, CM (Kuria Generalna Księży Misjonarzy, w Rzymie), który wygłosił referat pt. *Niezwykłość i niewytłumaczalność. Niezrozumienie dwóch słów*. Włoski tekst wystąpienia uczestnikom tłumaczył ks. dr Szczepan Szpoton z Uniwersytetu Jana Pawła II w Krakowie. Prelegent podzielił się swoim praktycznym doświadczeniem jako postulator i we wstępie zaznaczył, że nie będzie komentował prawodawstwa dotyczącego cudów ani historii tego prawodawstwa. Krótko jednak odniósł się do ewolucji tego ustawodawstwa, w tym kontekście modernizacji praktyki proceduralnej, którą podjąć chcieli Benedykt XIV i Pius XII, a którą kontynuowali ich następcy, w tym także Jan Paweł II. Następnie prelegent, posługując się pytaniami retorycznymi, odniósł się do tematu uznawalności cudów. Pytał: *dlaczego pomimo wielu zmian, zwłaszcza dokonanych przez Jana Pawła II, nie dostrzegano potrzeby odnowienia terminologii, która w kontekście cudu mówi o uzdrowieniu, które musi być całkowite, nieodwracalne i niewytłumaczalne?* Zauważył również, że trzy wieki temu terminy „nadzwyczajny” i „niewytłumaczalny” były niemal synonimami. Przypomniął, że w przeszłości, jeśli uzdrowienie nie dawało się wyjaśnić medycznie, pozwalano uznać to za zjawisko niezwykle i niewytłumaczalne. Jeśli po modlitwie do sługi Bożego lub służebnicy Bożej ludzie odzyskiwali wzrok, ówczesni lekarze nie mieli wątpliwości, by uznać te przypadki za Boski znak. O. dr Giuseppe Guerra zauważył, że współcześni lekarze rozważają fakty, mają swoje własne wytłumaczenie, a następnie lekceważą wiarę, podczas gdy – jak mówi Ewangelia – cud wymaga spojrzenia wiary. Tylko w wierze, w zbiegu nadzwyczajnego wydarzenia i modlitwy, można uchwycić Boski znak jako cud. Prelegent podkreślił, że obecnie sytuacja bardzo się zmieniła: „nadzwyczajny” nie oznacza już „niewytłumaczalny” i na odwrót. Na zakończenie wskazał na potrzebę zmian, zaznaczając, że nowe prawo powinno raczej podkreślać zbieżność między modlitwą a nadzwyczajnym uzdrowieniem.

XXV Międzynarodowe Dni Interdyscyplinarne zakończyły się podsumowującym wystąpieniem dr hab. Katarzyny Parzych-Blakiewicz, prof. UWM,

która podziękowała wszystkim prelegentom i uczestnikom za udział w wydarzeniu. Zauważyła, że wszystkie prelekcje, dyskusje, wypowiedzenia i refleksje wygłoszone podczas konferencji wzbogaciły uczestników, wskazały na szeroki zakres tematyki oraz pozwoliły spojrzeć na zagadnienie cudu z punktu widzenia teoretyków i praktyków.

Ewa Czaplicka

[Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie;
ORCID: 0000-0001-8777-4946]

Maria Piechocka-Kłos

[Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie;
ORCID: 0000-0002-5909-5521]

Seminaria naukowe Towarzystwa Teologów Dogmatyków – *Colloquia Dogmatica 1 i Colloquia Dogmatica 2*

W inicjatywy Towarzystwa Teologów Dogmatyków rozpoczęta została seria spotkań naukowych pt. *Colloquia Dogmatica*. Są to seminaria naukowe, których celem jest dyskusja specjalistów nad kwestiami doktrynalnymi, aktualnie dyskutowanymi w środowiskach teologicznych, a także nad dylematami związanymi z dydaktyką teologiczną. Dwa pierwsze spotkania odbyły się w formie online. Obie edycje zostały zorganizowane we współpracy z Uniwersytetem Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie. Ponadto, w organizacji drugiej uczestniczył Instytut Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa UKSW w Warszawie oraz Polskie Towarzystwo Teologiczne – oddział w Elblągu.

Pierwsze seminarium w serii *Colloquia Dogmatica* odbyło się w dniu 8 kwietnia 2024 roku. Podjęto na nim na temat: *Teologia błogosławieństwa. Wokół „Fiducia supplicans”*. Uczestnicy, w liczbie ok. 40 osób, wysłuchali pięciu prelekcji. Ks. prof. Sławomir Pawłowski (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II) przedstawił temat: *Adresat błogosławieństwa: Bóg – człowiek; człowiek – Bóg, człowiek – człowiek*, ks. prof. Grzegorz Bachanek (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie): *Błogosławieństwo a osoba świecka*, ks. prof. Dariusz Klejnowski-Różycki (Uniwersytet Opolski): *Błogosławieństwo a sakramenty*, ks. prof. Janusz Bujak (Uniwersytet Szczeciński): *Błogosławieństwa a sakramentalia*, prof. Katarzyna Parzych-Blakiewicz (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie): *Błogosławieństwo w wymiarze trynitarnym*. Prelekcje i dyskusja skoncentrowały się na błogosławieństwie jako wydarzeniu zapoczątkowanym przez Boga, udzielanym w Kościele a skierowanym do człowieka. Zwrócono uwagę na to, że w błogosławieństwie Bóg udziela

łaski wspierającej człowieka w jego nawróceniu i podejmowaniu działań służących uświęceniu. Prelegenci opublikowali treść swoich prelekcji w artykułach naukowych, na łamach czasopisma „Teologia w Polsce” t. 18, nr 2 (2024).

Drugie seminarium odbyło się w dniu 22 marca 2025 roku. Podjęto na nim temat: *Dydaktyka teologiczna w epoce cyfryzacji*. Uczestnicy, w liczbie ok. 30 osób, wysłuchali sześciu prelekcji. Ks. dr Bogdan Kulik, MSF (Towarzystwo Teologów Dogmatyków) przedstawił temat: *W czym niedomaga współczesna dydaktyka teologiczna w zakresie dotyczącym cyfrowej sfery komunikacji?*, ks. dr Adam Jeszka (Uniwersytet im. Mikołaja Kopernika w Toruniu): *Z powrotem do rzeczywistości. Znaczenie myślenia krytycznego w procesie przekazywania wiedzy*, prof. Małgorzata Laskowska (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie): *W pogodni za efektem WOW. O komunikatywności w nauczaniu teologii*, dr Marlena Kondrat (Uniwersytet Warszawski) i dr Aleksandra Chmielewska (Akademia Koźmińskiego i Uniwersytet Warszawski): *ChatGPT jako przykład AI w szkolnictwie wyższym*, ks. dr Mariusz Kuźniar (Uniwersytet Karola w Pradze): *Media jako czynnik sekularyzacji w Czechach. Jak o wierze, mówić w mediach w kontekście współczesnych przemian społeczno-kulturowych w Czechach?*, dr Agata Rujner (Akademia Katolicka w Warszawie/”Prawie morały”): *Jak prawić morały?* Prelekcje i dyskusja doprowadziły do wniosku, że wobec szybko rozwijających się narzędzi komunikacji medialnej, dydaktyka teologiczna powinna kompetentnie stosować te narzędzia, ale z jednoczesnym akcentem położonym na kształcenie u studentów myślenia krytycznego.

Katarzyna Parzych-Blakiewicz

[Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie;

ORCID: 0000-0002-7965-9064]